

پیش‌ها و پانچ‌ها

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب‌ها شیخ خیرالدين حفظه الله تعالى

موضوع:

احکام؛ زکات، خمس، صدقه و وقف

بسم الله الرحمن الرحيم

پرسش

نویسنده: صبا

تاریخ: ۱۳۹۹/۲/۲۷

از آنجا که وجوهات شرعی مانند زکات، فطریه، کفاره، صدقه و ... باید به شخص فقیر داده شود، لطفاً شخص فقیر را تعریف کنید و بفرمایید که چه شرایطی دارد؟ و اینکه آیا اگر متوجه شدیم و یقین پیدا کردیم که شخص فقیر علناً گناه می‌کند، مثلاً شراب می‌نوشد یا قمار می‌کند، طوری که نزدیکان و آشنایان او از گناهش مطلع هستند، باز هم می‌توانیم وجوهات شرعی خود را به او بدهیم؟ با سپاس فراوان

پاسخ

تاریخ: ۱۳۹۹/۳/۲

«فقر» به معنای محرومیت از امکانات کافی برای زندگی به صورت متعارف است. به بیان دیگر، هر کسی که از امکانات کافی برای زندگی به صورت متوسط برخوردار نیست، به این معنا که از تهیه‌ی خوراک، پوشاک، مسکن و داروی متعارف برای خود یا افراد واجب النفقه‌اش عاجز است، «فقیر» محسوب می‌شود و اگر از امکانات ضروری برای حدّ اقلّ زندگی برخوردار نباشد، به نحوی که حیاتش در خطر باشد، «مسکین» محسوب می‌شود و این قول ابو حنیفه و برخی از اهل لغت و قول مروی از اهل بیت است^۱، هر چند شافعی و برخی دیگر از اهل لغت، عکس آن را گفته‌اند؛ به این معنا که حال فقیر را بدتر از حال مسکین دانسته‌اند؛ با این استدلال که خداوند در آیه‌ی زکات، از فقرا پیش از مساکین یاد کرده و فرموده است: ﴿إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ﴾^۲؛ «جز این نیست که صدقات برای فقرا و مساکین است»، در حالی که این استدلال کافی نیست؛ زیرا تقدیم فقرا بر مساکین، می‌تواند ناشی از اعم بودن فقرا نسبت به

۱. بنگرید به: تفسیر العیاشی، ج ۲، ص ۹۰؛ الکافی للکلینی، ج ۳، ص ۵۰۱.
۲. التوبة / ۶۰

مساکین باشد، نه بدتر بودن حال فقرا نسبت به حال مساکین؛ با توجه به اینکه عنوان فقرا، شامل مساکین نیز می‌شود، در حالی که عنوان مساکین شامل فقرا نمی‌شود و از این جهت، ذکر مساکین پس از فقرا از باب تأکید است که بر بدحال‌تر بودن مساکین نسبت به فقرا دلالت دارد و گواه آن، امر خداوند به اطعام مسکین در آیات متعدّد است که نشان می‌دهد مسکین به طعام روزانه‌ی خود محتاج است^۱؛ همچنانکه به پوشانیدن مسکین امر فرموده^۲ و این یعنی مسکین لباس کافی برای پوشیدن هم ندارد، بلکه از او با وصف «ذَا مَرْتَبَةٍ»^۳؛ «خاک‌نشین» یاد کرده و روشن است که این بالاترین حدّ فقر است، در حالی که درباره‌ی فقرا فرموده است: «يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ»^۴؛ «جاهل آنان را به خاطر خویشتن‌داری‌شان بی‌نیاز می‌پندارد» و این یعنی فقر در ظاهر و رفتار آنان نمود کمتری دارد. بنابراین، حالشان از حال مساکین بهتر است.

آری، انفاق به فقیر و مسکین هر دو جایز است، مگر اینکه تنها برای یکی از آن دو کافی باشد که در این صورت، طبعاً مسکین مقدّم خواهد بود. اما آیا پیش از انفاق، باید درباره‌ی عدالت آن دو تحقیق کرد؟ نه؛ چراکه این کار تجسّس است و خداوند از تجسّس نهی کرده و فرموده است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا»^۵؛ «ای کسانی که ایمان آوردید! از بسیاری گمان‌ها بپرهیزید، هرآینه برخی گمان‌ها گناهند و تجسّس نکنید»، مگر در بلاد کفر که تحقیق برای اطمینان از مسلمان بودن آن دو ضروری است؛ چراکه اصل در بلاد کفر، عدم اسلام آن دو است، در حالی که دادن مال خود به کافر حربی^۶ خصوصاً در جایی که مسلمانان نیازمند یافت می‌شوند، وجهی ندارد؛ چنانکه خداوند فرموده است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا»^۷؛ «ای کسانی که ایمان آوردید! هرگاه در راه خداوند (به سرزمین کافران) رهسپار می‌شوید تحقیق کنید». پس اگر معلوم شود که فقیر یا مسکین، کافر حربی است یا دشمن اولیاء خداوند است یا مال را در کاری حرام صرف می‌کند، انفاق به او جایز نیست؛ چراکه انفاق به او در این حالات، کمک کردن به گناه و تعدّی است، در حالی که خداوند فرموده است: «وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ»^۸؛ «و به یکدیگر در گناه و تعدّی یاری نرسانید و از خداوند بترسید؛ چراکه عقاب خداوند شدید است»؛

۱. به عنوان نمونه، بنگرید به: البقرة / ۱۸۴؛ المجادلة / ۴؛ الحاقّة / ۳۴؛ المذثّر / ۴۴؛ الماعون / ۳.

۲. بنگرید به: المائدة / ۸۹.

۳. البلد / ۱۶.

۴. البقرة / ۲۷۳.

۵. الحجرات / ۱۲.

۶. یعنی کافری که اهل ذمه نباشد.

۷. النساء / ۹۴.

۸. المائدة / ۲.

همچنین است اگر فقیر یا مسکین، معتاد به شراب یا مواد مخدر باشد؛ زیرا غالب بر کسانی که معتاد به شراب یا مواد مخدر هستند این است که مال به دست آمده را صرف شراب یا مواد مخدر می‌کنند، در حالی که نوشیدن شراب و استعمال مواد مخدر حرام است.

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصوب‌هاشمی خراسانی
مجتبى با حكويت ايران و سبىها

www.alkhorasani.com

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصوب‌هاشمی خراسانی حفظه الله تعالى

* لطفاً بر روی لینک مورد نظر خود کلیک کنید.